

Slikar

Boris
Višinski

Že sem čutil, da mi pojema moč. To je postajalo nevzdržno. Nekaj kot potuhnjena bolezen se je vztrajno in trdoživo ovijalo mojega telesa in mojih misli. Sluzast pošastni polip si je zvijal gnezdo, kot da je našel idealni prostor za svoje kratkotrajno življenje. Moč mi je kopnela, izginjala v nepovrat. V nekakšno zavrženost.

In kot da je bilo vsemu vzrok naključno srečanje z nekim nenavadnim slikarjem. Visok in suh, z drobnimi in srepimi očmi, je bil videti kot šarlatan. Oblečen je bil v zamaščeno srajco in hlače nedoločljive barve. Velike mokasine so izdajale njegov čvrsti, odločni korak. Šele ko sem mu segel v roko, sem videl od blizu tudi njegove sive oči, ki so zbujale skrivnostni strah. Roko je imel breztelesno, kot dotik vetra. Nisem dobro slišal njegovega imena, rekel pa mi je glasno in odločno:

»Imate zelo interesanten obraz. Tak obraz že dolgo iščem. Pridite k meni.«

Vabilo me je presenetilo.

»Morda res pridem,« sem mu rekel prav nič vesel in s stisnjениm glasom.

»Pridite vsekakor,« je ponovil brez topline. »Obraz, kot je vaš, ne sme ostati neportretiran, preden bo izginil s tega sveta.«

»Da, da, gotovo bom prišel,« sem rekel nepremišljeno, samo da se ga otresem in da nikoli več ne vidim njegovega obraza, pred katerim me je spreletaval srh.

Hitro je izginil. Rad bi ga bil pozabil, toda njegove oči me niso zapustile. Ostale so prikovane na meni. Njegove sive in poševne oči, kot da so izsevale nekakšne žarke.

Najprej sem mislil, da je to zaradi močnega vtisa, ki so mi ga pustile, potem se mi je pa zdelo, kot da se sprehajajo okrog mene in me ne spustijo iz vida. Mamile so me, da bi šel k njemu, in nemočno sem se upiral tej skušnjavi. Njegov hripavi glas *Imate zelo interesanten obraz* je zvenel v različnih odtenkih v mojih ušesih. Posnemal sem njegove besede pred ogledalom in nič zanimivega nisem našel na svojem obrazu, razen neke globoke bledice, nemoči v očeh, s tiho in blago pomirjenostjo. Morda je nos bil malo nenavaden, dolg, povešen v nekakšno brezmejnost in pokrivajoč mi stisnjena usta.

Po tem čudnem srečanju sem postal nekako razmišljen, brez volje, razjeden na znotraj. Nobena stvar mi ni šla od rok. Kar koli sem začel, nisem mogel dokončati. Začel sem se privajati na lepoto nedokončanih, nedorečenih del, polnih negotovosti. Telo mi je pa slabelo, ujeto v past.

Sam pred seboj sem pogosto zamahnil z roko na njegovo vabilo, naj ga obiščem. In to vabilo, strogo in brutalno, je že ukazujoče vplivalo name. Ponoči sem se zbujal, ves oblit z mrzlim potom, gledal v mraku njegov

srepi pogled in poslušal brezbarvni glas: *Imate zelo interesanten obraz. Pridite k meni, ne pozabite me. Če ne pridete, vam nikoli ne bom odpustil.*

Nikomur nisem nič povedal. To srečanje sem varoval kot svojo skrivnost. Bal sem se, da bi se mi norčevali. Rekli bi, da se več ne kontroliram, da sem postal nezaupljiv do vseh in vsega, da bi moral k zdravniku ali v hribe, da se malo odpočijem. Najbolj sem se pa bal vprašanja: Kje pa imaš tega slikarja? Da, povabil me je bil k sebi, ni mi pa povedal, kje živi. Vizitke mi tudi ni dal. Nič. Oglasil se pa tudi ni več.

V moji predstavi Slikar ni bil več oblečen v zamaščeno srajco in hlače temno sive, kalne barve. Bil je eleganten, v nekakšni črni dolgi togi, podoben sodniku z belo periko, toda z nespremenjenimi sivimi očmi, ki so se večale pred menoj. Drugič spet se mi je zdel podoben srednjeveškemu alkimistu s starih grafik, ki se z vročičnimi očmi sklanja nad svojim nedokončanim delom, iščoč začarano zlato.

Nenadoma se je na tej sliki, ko je stal pred pečjo in majhnim kotlom, v katerem je vzhajalo rumenkasto testo, moja glava, ločena od trupa in nenavadno velika, znašla v njegovih vlažnih netelesnih rokah; obračal jo je okrog in navdušeno govoril: *Saj to je vendar zlato, ki ga iščem že vse življenje.* Močno si jo je pritisnil na prsi in mislil sem, da se bom zadušil od tega blaznega stiska. Glava se je spremenila v zlato oblo. Takoj na to se je pa razkadila in izginila, njemu so pa roke ostale prazne, povzdignjene proti nebu. Presenečen je rekel strastno in nedvoumno, pozabivši na zlato: *Že poznam skrivnost smrti. Njena moč je v mojih rokah.*

Čeprav se nisem hotel srečati z njim, vendar nisem mogel več živeti brez njegovih oči. Združil sem se z njimi in postale so mi nujno potrebne, nisem mogel brez njih. Kot da sem v njih videl neko rešitev, čeprav so mi ravno te oči raztapljale izmučeno, nemočno telo. In kot da so dajale moč temu pošastnemu polipu, ki je neprenehoma rastel v meni. In še malo nisem bil presenečen, ko sem se nekega dne, sam ne vedoč, znašel pred osamelostjo hišo, okrasto rdeče prepleskano, s širokimi okni in z visokim drevjem okrog nje. Listje je bilo zeleno, toda videti je bilo kot iz plastike. Po vejah so stale negibne, nagačene ptice s sivimi okroglimi očmi.

Nisem vedel, da je to njegova hiša. Šele ko sem se hotel oddaljiti od strogega, omrtvelega pogleda ptic, sem videl, kako stoji ob hiši in me opazuje prav on sam, Slikar. Gledal me je dolgo z istimi svojimi srepimi in predirljivimi očmi in z rahlim nasmehom na obrazu. V pogledu mu je tičal mirni prezir, kot da je vedel, da ga bom iskal in ga našel nekje ob neznanih poteh.

Približal se mi je s čvrstim korakom. Opazil sem, da mu ena noga močnejše udarja ob tla. Nosil je karirasto srajco z modrimi odenki, belkaste hlače in lahke črne čevlje.

Omrtvičen kot pred kačo zajec, ki čaka svojo smrt, sem osuplo gledal, kako se mi približuje. Njegove oči so videle mojo otrplost in se zlobno veselile svoje moči. V tem zadnjem trenutku, preden je prišel do mene, sem hotel pobegniti, vendar se mi je zdelo, da nimam kam. Slikar je stopil predme. Roke mi ni dal, le kazalec je dvignil.

»Zakaj niste prišli prej?« je rekel z blago pretnjo. »Vsak dan sem vas čakal.«

Glas je imel miren, sugestiven, prepričljiv.

»Čakali ste me?« sem komaj spregovoril skozi izsušena usta. »Ne morem verjeti.«

»Tako. Saj veste vendar, da sem vas povabil,« je rekel, kot da je hud.

»Nisem mislil, da je bilo vabilo resno.«

»Ne bo veljalo.« Slikar je zvišal glas in oči so mu postale nekako čudno globoke. »Lepo sem vam bil rekel, da moram naslikati vaš obraz.«

»Tako da ste rekli?«

»Celo spraševal sem se, zakaj ne pridete,« je rekel Slikar. »Ste med redkimi, ki zavlačujejo. Še nihče me ni zavrnil. In me tudi ne more. Za slehernega, ki ga povabim, je to edinstvena priložnost.«

»Da, vem,« sem mu slabotno potrdil.

»Portret ni neki glasnik smrti, kakor mislite,« je rekel Slikar, jaz sem bil pa zmeden, kot da sem se nagnil nad prepad.

»Ne, nisem tako mislil,« sem rekel presenečeno, ker sem se prav tega bal. »Sicer sem pa šel tod mimo in si rekel, da vas obiščem.«

»Ne, nikar tako, ne,« je jezno rekel Slikar, sklonjen nad mano s svojo visoko postavo kot težka hrastova veja. »Z menoj samo iskreno... Čakal sem vas tako dolgo. Domnevam, da vam ni prijetno, ker sva se srečala. Do zadnjega trenutka ste bili celo v dvomu, ali bi pobegnili ali ne.«

»Še malo ne,« se mu nisem vdal. »Le zakaj tako mislite?«

Slikar me je zvedavo opazoval. Drobne oči so mu postale še manjše.

»Nekaj mi je govorilo, da boste prišli. Zato sem stopil iz hiše. Slikal sem vaš portret, po spominu.«

»Kaj ste vi?« sem ga vprašal presenečen. »Slikar ali kaj drugega?«

Moje vprašanje ga ni presenetilo. Mirno je nadaljeval:

»Vi bolje veste... Ni mi treba reči, da ljudi, kot ste vi, začutim že od daleč. Morda zato, ker jih črtim. Sploh ni treba, da se še kdaj vidiva. Ko naredim portret, zame ne boste več zanimivi... Vedel sem, da bom srečal prav vas, v tem trenutku, dragi moj Georgi Boškovski, od očeta Mladena, poročen z Ano, oče dveh sinov, brata Ubavke in Blagoja in druge številne družine, ki je po dolgem pomišljanju in vznemirjenju vendarle prišel. Ste mislili, da ne boste prišli? Ha, ha, ha... Vaš nemir ustreza mojemu miru. To sta dve plati *istega stanja*. . . Ali jezdite konja?«

»Jahal že dolgo nisem, nazadnje ko sem bil še otrok. Je zame tudi nevarno. Čutim, da sem oslabil.«

»Ali ne bi hoteli malo jezditi z menoj? Da se spomnite otroških let in da se otrešete tega nemira, ki vas muči.«

»Otroška leta so tako daleč, da bi bilo odveč vračati se vanje,« sem rekel. »Imate svoje konje?«

»Da, dva stara, da ne rečem stoletna konja, ki ju lahko uporabiva za sprehod, preden naredim portret.«

»To se sliši kot izpolnitev poslednje želje,« sem izustil s kislim nasmehom. »Kdo pa vam sploh govori o portretu?« sem ga vprašal osramočeno.

V tem trenutku sem začutil, da moram nekaj reči, če hočem skriti svojo zmedenost.

»Živite sami?«

»Da. Tako je bolje.«

»Kaže, da se bojite ljudi.«

»Ne. Pač se pa ljudje bojijo mene.«

Že sva prišla v njegov atelje in pokazal mi je, naj se usedem v star, oguljen fotelj. Na platnu pred mano ni bilo tako rekoč ničesar, razen medlih obrisov obraza.

»Ali je to moj portret?« sem vprašal začudeno.

»Kaj več res nisem mogel narediti,« je rekel Slikar, kot da se opravičuje. »Bil sem živčen, ker vas tako dolgo ni bilo. Ko sem začutil, da prihajate, me je obšlo veselje in od razburjenja, pogledjte, mi že drhti roka.«

»Zakaj ste bili tako prepričani, da bom prišel?«

»Ta občutek je neudržljiv. Še nikomur se ni posrečilo, da bi zavrnil povabilo. Preje ali kasneje, prišel bo.«

Slikar je naredil nekaj živčnih potez s čopičem, ves zatopljen v platno. Kdaj pa kdaj me je pogledal. Ko je slikal, sem se malo umiril in pomislil, da je nemara lepo, ker bom imel od njega svoj portret.

Slikar me ni več pogledoval. Počasi sem vstal in mu radovedno stopil za hrbet. V nogah sem čutil hudo utrujenost in zazdelo se mi je, da se bom zdaj zdaj zgrudil na tla.

»Počakajte še malo,« je Slikar stegnil roko nazaj in me zadržal. »Počakajte.«

Na platnu nisem mogel videti ničesar. S svojim telesom je zakrival sliko. Delal je pospešeno, kot da ni prepričan, če me bo lahko zadržal do konca.

Prvič sem pogledal okrog sebe. Atelje je bil napolnjen samo s portreti. In podaljševal se je v neskončni hodnik.

Na vsaki sliki je bilo čutiti nekakšno žalost, vse pa so bile brezizrazne, izžete. Imel sem občutek, da so naslikani mrtveci z odprtimi očmi.

Še bolj sem bil radoveden in sem hotel videti sebe. Neopazno sem se približal Slikarju. Ni več reagiral, temveč se je mirno odmaknil nekaj korakov, da bi jaz lahko bolje videl svoj lik.

Na sliki sem stal pokonci in začudeno gledal predse. V roki sem držal žarečo zlato oblo, ki mi je izginjala pod rokami in me spominjala na Slikarjeve oči. Ogledoval sem sliko in se začel tresti, preplašen, nem.

»Veseli me, da sem vas portretiral. Z vami bom začel nekaj novega. Hočem prenehati z vsem, kar je bilo doslej.«

»In kaj je bilo doslej?« sem komaj zjecljal.

Preden je Slikar nadaljeval, se je zamislil. Gledal me je s sivimi očmi in opazoval, kako se vračam v fotelj.

»Ne vem, kaj se godi z menoj, kadar slikam človeški lik. Obhaja me nekakšna vročica. In čutim, kot da nekaj počasi stopa vame. Človek, ki ga slikam, tako kot sedajle vas, kot da se presaja vame. Zato sleherni, ki je naslikan, začne živeti drugo življenje, nekje zunaj časa . . . Z vami pa sem se hotel rešiti te magije, vendar kaže, da mi ni uspelo. Poglejte, čeprav sem delal s paličico brez barve, se je lik sam pokazal s platna. Zakaj se je pokazal tudi brez barve, in sam od sebe?«

Poslušal sem Slikarja, sedeč v fotelju, katerega mrzla naslona za roke sem čutil na dlaneh. Polagoma sem tonil v nekakšno letargijo, brez želje, da bi še gledal portret, na katerem je moj lik dobival čudno bledico. Ta lik je bil poleg mene in bil sem prepričan, da nisem več sam. Kot da lik stopa s slike. Počasi me je ovijala zračna lahkota.

Slikar je stal pred menoj, zatopljen v svoje vprašanje in se počasi razblinjal, se topil kot tista žareča obla. Moj fotelj je izgubil tla in neopazno visel v zraku. Okrog mene ni bilo ničesar več.

Portret je izginil skupaj s Slikarjem v nekakšen megličast pajčolan. Plavanje fotelja v zraku je bilo prijetno.

Dolgi hodnik, ki sem ga videl pri vstopu, je postajal ozka, nepregledna, dolga ulica. Ko sem videl prazno ulico, ob kateri so hiše bile neme, polne nekega obupa, sem začutil, kako me polip vse bolj vztrajno in močneje stiska v svoj ljubezenski objem.

Okna zapuščenih hiš so bila kot Slikarjeve srepe oči. Pomislil sem, da moram vstati iz fotelja in stopiti na ulico, ki je v rastočem mraku edino bila privlačna.

V tem trenutku me je nekaj nežno vzelo v svoje roke in začutil sem razburjenje kot pred neko novo, daljno potjo.

Prevedel Severin Šali